

Boqonnaa

6

YEROO

6.1 Sa'aatii, Daqiiqaa fi Sakondii

Gocha 6.1A

Gaaffilee armaan gadii gareedhaan ta'aatii deebisaa.

- 1 Yeroo himuuf yuuniitota maal maalitti gargaaramtu?
- 2 Yuuniitota armaan gaditti cimdii cimdiihaan kennaman keessaa kamtu irra guddaadha?
 - a Sa'aatii moo daqiiqaa?
 - b Guyyaa moo torban?
 - c Baatii moo Guyyaa?
 - d Baatii moo waggaa?
- 3 Mee danaa sa'aatii harkaa gara mirgaa ilaalaa.
 - Kan daqiiqaa lakkaa'u kami?
 - Kan sa'aatii lakkaa'u kami?
 - Dheeraa ta'ee ariifatee kan naanna'u kami?
 - Kan ariifatee naanna'u sirriitti hubadhuu ilaali. 12 irraa ka'ee hamma inni si'a shan naanna'utti eegaa. Yommuu inni si'a shan naanna'u inni daqiiqaa lakkaa'u hammam deeme?

Hubadhu:

Kan ariifatee naanna'u sun sakondii lakkaa'a. Yuuniitiin bu'uuraa (waaltawaa) kan yeroon ittiin safaramu sakondii (s) jedhama.

Sakondiin(s), daqiiqaa (daq) fi sa'aatiin (sa) yuuniitiwwaan safara yerooti.

Gocha 6.1B

- a Xiyyi daqiiqaa lakkaa'u yoo takkaa naanna'e daqiiqaa meeqa ta'a?
- b Xiyyi daqiiqaa lakkaa'u yoo takkaa naanna'e sa'aatii meeqata'a?
- c Sa'aatiin tokko daqiiqaa meeqa?
- d Xiyyi sa'aatii lakkaa'u yoo takkaa naanna'e sa'aatii meeqa?
- e Xiyyi daqiiqaa lakkaa'u yoo takkaa naanna'e sakondii meeqa?

Hubadhu:

Daqiiqaan 1 = Sakondii 60

Sa'aatiin 1 = Daqiiqaa 60

Guyyaan 1 = Sa'aatii 24

6.2 Yuuniitota Yerootiin shallaguu**6.2.1 Yuuniitota safara yeroo guddaa irraa gara xiqqaatti jijjiiruu****Gocha 6.2A**

a Walakkaan sa'aatii daqiiqaa meeqa?	c Sa'aatiin tokko sakondii meeqa?
b Sa'aatii nuusni daqiiqaa meeqa?	d Daqiiqaan lama sakondii meeqa?

Fakkeenya

1 Kanneen armaan gadii gara sakondiitti jijjiiri.

a Daqiiqaa 25.

b Daqiiqaa 60 fi sakondii 30

Furmaata:-

a 1daq = 60 sakondii

$$25daq = 25 \times 60s = \underline{1500s}$$

Kanaafuu, daqiiqaan 25 sakondii 1500 ta'a jechuudha.

b 1daq = 60s

$$60daq + 30s = 60 \times 60s + 30s = 3600s + 30s \\ = 3630s$$

Kanaafuu, daqiiqaan 60 fi sakondiin 30n sakondii 3630 ta'a jechuudha.

- 2 Atileetiin tokko meetira 5000 daqiiqaa 13 keessatti yoo fiige, fageenya kana fiiguuf sakondii meeqa itti fudhate?

Furmaata:-

$$1\text{daq} = 60\text{s}$$

$$13\text{daq} = 13 \times 60\text{s} = 780\text{s}$$

Kanaafuu, Atileetiin kun meetirii 5000 sakondii 780 keessatti fiigee jechaadha.

- 3 Gara daqiiqaatti jijjiiri.

a Sa'aatii 6

b Sa'aatii 4:30

Furmaata:-

a 1sa = 60daq

b 1sa = 60daq

$$6\text{sa} = 6 \times 60\text{daq}$$

$$4\text{sa} + 30\text{daq} = 4 \times 60\text{daq} + 30\text{daq}$$

$$= 360\text{daq}$$

$$= 240\text{daq} + 30\text{daq} = 270\text{daq}$$

Kanaafuu, sa'aatiin 6 daqiiqaa 360 ta'a

Kanaafuu, sa'aatiin 4:30 daqiiqaa 270 ta'a

Hubadhu:

Daqiiqaa gara sakondiitti jijjiiruuf, daqiiqaa kenname 60'n baay'isuu dha.

Sa'aatii gara daqiiqaatti jijjiiruuf, sa'aatii kenname 60'n baay'isuu dha.

Hojii garee

a Guyyaan lama daqiiqaa meeqa?

c Guyyaan tokko sakondii meeqa?

b Sa'aatiin 12 sakondii meeqa?

Gilgaala 6.2A

- 1 Gara sakondiitti jijjiiri.

a Daqiiqaa 6

b Daqiiqaa 17

c Daqiiqaa 76

d Daqiiqaa 48

- 2 Gara daqiiqaatti jijjiiri.

a Sa'aatii 5

c Sa'aatii 12:15

b Sa'aatii 5:45

d Sa'aatii 15:05

- 3 Gara sa'aatiitti jijjiiri.

a Guyyaa 8

c Guyyaa 25 fi sa'aatii 8

b Guyyaa 15

d Guyyaa 75 fi sa'aatii 75

- 4 Bakka duwwaa guuti.

a Sa'aatiin 24 = Sakondii _____ ta'a.

c Guyyaan 3 = Sakondii _____ ta'a.

b Daqiiqaan 7 = Sakondii _____ ta'a.

6.2.2 Yuuniitota safara yeroo xiqqaa irraa gara guddaatti jijjiiruu.

Gocha 6.2B

a Sakondiin 60 daqiiqaa meeqa?	c Daqiiqaan 60 sa'atii meeqa?
b Sakondiin 180 daqiiqaa meeqa?	d Daqiiqaan 180 sa'atii meeqa?

Fakkeenya

- 1** Gara daqiiqaatti jijjiiri
- a** Sakondii 240

- b** Sakondii 600

Furmaata:-

a $60s = 1\text{daq}$ waan ta'eef
 $240s = 4 \times 60s$
 $= 4 \times 1\text{daq} = 4\text{daq}$

b $60s = 1\text{daq}$ waan ta'eef
 $600s = 10 \times 60s$
 $= 10 \times 1\text{daq} = 10\text{daq}$

Kanaafuu, sakondiin 240 daqiiqaa 4 ta'a.

Kanaafuu, sakondiin 600 daqiiqaa 10 ta'a.

- 2** Gara sa'atiitti jijjiiri.

- a** Daqiiqaa 120

- b** Daqiiqaa 570

Furmaata:-

a. $60\text{daq} = 1\text{sa}$
 $120\text{daq} = 2 \times 60\text{daq} = 2 \times 1\text{sa} = 2\text{sa}$

Kanaafuu, daqiiqaan 120 sa'atii 2 dha.

b. $60\text{daq} = 1\text{sa}$
 $570\text{daq} = (540 + 30)\text{daq} = 9 \times 60\text{daq} + 30\text{daq}$
 $= 9 \times 1\text{sa} + 30\text{daq} = 9:30\text{sa}$

Kanaafuu, daqiiqaan 570 sa'atii 9 fi daqiiqaa 30 dha.

Gilgaala 6.2B

- 1** Gara daqiiqaatti jijjiiri.

- a** Sakondii 300

- b** Sakondii 7200

- c** Sakondii 6600

- 2** Gara sa'atiitti jijjiiri.

- a** Daqiiqaa 240

- b** Daqiiqaa 615

- c** Daqiiqaa 1300

3 Gara guyyaatti jijjiiri.

a Sa'aatii 48

b Sa'aatii 192

c Sa'aatii 390

4 Bakka duwwaa guuti.

a Sakondiin 30 = Daqiiqaa ____ ta'a.

b Daqiiqaan 90 = Sa'aatii ____ ta'a.

c Sakondiin 180 = Daqiiqaa ____ ta'a.

d Daqiiqaan 3000 = Sa'aatii ____ ta'a.

e Sakondiin 259,200 = Guyyaa ____ ta'a.

6.2.3 Safaroota yeroo ida'uu fi hir'isuu

A Ida'uu

Gocha 6.2C

Gareedhaan mari'achaa deebisaa.

- 1 Barattootni kutaa 3^{ffaa} barnoota Herregaa fi Ingiliffaa qoramanii jiru. Sa'aatiin qorumsa Herregaaf kenname sa'aatii 1:30 yoo ta'u, kan Ingiliffaaf kenname immoo sa'aatii 1:20 dha. Qorumsa lachuuf sa'aatiin kenname walitti meeqa?
- 2 Dirribaan sa'aatii 4:30tii jalqabee yoo sa'atii 7:30 walitti aansee rafe. Sa'aatii meeqatti irriba irraa dammaqe?
- 3 Manni barumsaa tokko barumsa kan jalqabu sa'aatii lamatti yoo ta'u wayitiin tokko daqiiqaa 40 dha.
 - a Wayitiin inni jalqabaa sa'aatii meeqatti xumurama?
 - b Wayitii 3^{ffaa} sa'aatii meeqatti eegala?
 - c Boqonnaan kan bahamu wayitiin 3^{ffaa} erga xumuramee yoo ta'e boqonnaan kan ba'amu sa'aatii meeqa irratti?

Fakkeenya

Ida'ama yeroo armaan gaditti kennamanii barbaadi.

a Sa'aatti 5:30 fi sa'aatii 2:15

b Sa'aatii 9:45:35 fi sa'aatii 5:45:30

Furmaata:-

$$\begin{aligned}
 a \quad 5:30 + 2:15 &= 5sa + 30daq + 2sa + 15daq \\
 &= 5sa + 2sa + 30daq + 15daq \\
 &= 7sa + 45daq = \underline{7:45sa}
 \end{aligned}$$

Kanaafuu, $5:30 + 2:15 = \underline{7:45}$

$$\begin{aligned}
 \text{b} \quad 9:45:35 + 5:45:30 &= 9\text{sa} + 45\text{daq} + 35\text{s} + 5\text{sa} + 45\text{daq} + 30\text{s} \\
 &= 9\text{sa} + 5\text{sa} + 45\text{daq} + 45\text{daq} + 35\text{s} + 30\text{s} = 14\text{sa} + 90\text{daq} + 65\text{s} \\
 &= 14\text{sa} + 60\text{daq} + 30\text{daq} + 60\text{s} + 5\text{s} \\
 &= 14\text{sa} + 1\text{sa} + 30\text{daq} + 1\text{daq} + 5\text{s} \\
 &= 15\text{sa} + 31\text{daq} + 5\text{s} = 15:31:05
 \end{aligned}$$

Kanaafuu, $9:45:35 + 5:45:30 = \underline{15:31:05}$

Gilgaala 6.2C

- 1 Safaroota yeroo armaan gaditti kennaman ida'ii bakka duwwaa guuti.

a $5:05 + 5:20 = \underline{\hspace{2cm}}$	d $5:30 + 1:40 = \underline{\hspace{2cm}}$
b $4:4 + 3:10 = \underline{\hspace{2cm}}$	e $4:50 + 1:14 = \underline{\hspace{2cm}}$
c $9:30 + 2:35 = \underline{\hspace{2cm}}$	f $7:25:20 + 4:40:35 = \underline{\hspace{2cm}}$
- 2 Televiziyiin Oromiyaa qophii addaa tokko irratti sa'aatii 4:30 afaan Oromoon, sa'aatii 2:15 afaan Amaariffaa fi sa'aatii 1:15 dhaaf afaan Tigiriffaan walitti aansee otoo sagantaa qophaa'e dabarsee, walumaagalatti sa'aatii meeqaaf sagantaa isaa dabarse?
- 3 Obbo Tulluun sa'aatii 12:15tti jalqabee sa'aatii 5:12:44f yoo qotisarra ture, hamma sa'aatii meeqa atti qotiisa irra ture?

B Hir'isuu

Gocha 6.2D

Gareen mari'achaa deebisaa.

- 1 Gocha 6.2C gaaffii tokkoffaa duubatti deebi'aa ilaalaa. Sa'aatii qorumsa herregaaf kenname moo kan ingiliffaaf kennametu caalaa? Meeqaan?
- 2 Fiigicha maraatoonii tokko irratti sa'aatiin waldorgomtoota 1^{ffaa} hamma 3^{ffaa} bahanii akka armaan gadiitti taa'eera.
 - Kan tokkoffaa bahe sa'aatii 2 fi daqiiqaa 4 fi sakondii 26
 - Kan 2^{ffaa} bahe sa'aatii 2 fi daqiiqaa 4 fi sakondii 46
 - Kan 3^{ffaa} bahe sa'aatii 2 fi daqiiqaa 5 fi sakondii 10

Gaaffii

- a** Kan 2^{ffaa} bahe isa tokkoffaa bahe irraa yeroo hammamiin duubatti hafee gale?
- b** Kan 3^{ffaa} bahe isa 2^{ffaa} bahe irraa yeroo hammamiin duubatti hafee gale?
- c** Kan 3^{ffaa} bahe isa 1^{ffaa} bahe irraa yeroo hammamiin duubatti hafee gale?

Fakkeenya

Hir'isi: $5:12 - 3:58 = \underline{\hspace{2cm}}$

Furmaata:-

$$5:12 - 3:58 = 1:14.$$

Gilgaala 6.2D

Hir'isi.

- 1 **a** $10:35 - 4:25$ **b** $12:16 :22 - 10:12:15$ **c** $8:05:05 - 3:15:15$
- 2 Barsiisaan herregaa barattoota isaa ganama sa'aatii 2:30 irraa jalqabee hamma 5:45tti yoo qo'achiise sa'aatii meeqaa barattoota isaa qo'achiise?
- 3 TVO otoo guyyaa keessaa sa'aatii 8:05 irraa jalqabee hamma sa'aatii 10:13tti diraamaa dabarsee, diraamaan kun sa'aatii meeqaaf darbe?
- 4 Dammituun qormaata Afaan oromoo sa'aatii 1:07 keesatti fixxee baate. Qorumsa kanaaf sa'aatii 1:45 tu kenname. Dammituun yeroo hammam osoo isheedhaa hafuu fixxee baa te?

6.3 Safaroota waliin madaaluu

Gocha 6.3

Gabatee armaan gadii erga hubattanii booda gaaffiiwwan kennaman gareen ta'aatii deebisaa.

Gosa qorumsaa	Yeroo kennameef
Qorumsa Afaan oromoo	1:45sa
Qorumsa Herregaa	100daq
Qorumsa Ingiliffaa	6600s
Qorumsa saayinsii naannoo	105daq

- a** Qorumsoota arfan keessaa kan yeroo dheeraan kennameef isa kami?
- b** Qormaata arfan keessa kan yeroo gabaabaan kennameef isa kami?
- c** Kan yeroon walqixa kennameef qorumsa kami fi kami?
- d** Yeroowwan kennaman isa xiqqaa irraa gara guddaatti tartiibessaa.

Fakkeenya

- 1 Kanneen armaan gadii “ < ”, “ > ” yookiin “ = ” bakka duwwaatti barreessuun walmadaalchisi.
 - a** $3:02:56\text{sa} \underline{\hspace{1cm}} 3:10:12\text{sa}$
 - b** $7:05:40\text{sa} \underline{\hspace{1cm}} 8:00:00\text{sa}$

Furmaata:-

a $3:02:56$ $3:10:12$ Kanaafuu, $3:02:56 < 3:10:12$

b $7:10:40$ $7:10:12$ Kanaafuu, $7:10:40 > 7:10:12$

- 2 Fiixaa fi Kumalaan sa'aatti 9:30tti mana barumsaatii ka'an. Fiixaan mana isaa kan ga'e 9:55tti yoo ta'u Kumalaan immoo sa'aatii kudhan jechuu kurmaana hanquutti mana isaa ga'e. Eenyutu sa'aatii dheeraa deeme?

Furmaata:-

Fiixaan sa'aatii 9:30 – 9:55 deeme. Kanaaf, $9:55\text{sa} - 9:30\text{sa} = 0:25\text{sa}$ deeme = 25daq deeme jechaadha. Kana jechuun Fixaan daqiiqaa 25 deeme jechuu dha.

Kumalaan immoo, 9:30 – 9:45 deeme. Kanaaf, $9:45\text{sa} - 9:30\text{sa} = 0:15\text{sa}$ deeme.

Kana jechuun Kumaalaan daqiiqaa 15 deeme jechuu dha.

Kanaafuu, Fiixaan sa'aatii dheeraa yoo deemu, Kumalaan garuu sa'aatii xiqqaa deemuun dafee mana ga'e.

- 3 Gabatee armaan gadii hubadhuutii gaaffiiwwaan armaan gadii deebisi.

Guyyaa	Turtii bokkaan osoo walirraa hincitiin roobe.
Wiixata	Ganama 1:30 – 1:59
Kibxata	Guyyaa 6:30 – 7:20
Roobii	Guyyaa 8:15 – 9:01
Kamisa	Guyyaa 7:20 – 9 :45

- a Sa'aatii dheeraa guyyaa kam roobe?
- b Sa'aatii gabaabaaf guyyaa kam roobe?
- c Sa'aatii turtii roobni robe agarsiisu gabaabaa irraa gara sa'aatii guddaatti tartiibaan kaa'i?

Furmaata:-

Mee jalqaba guyyaa arfan kanatti sa'aatii meeqa meeqa akka roobe haa shallaginu.

Haaluma kanaan:-

Wiixata: $1:59\text{sa} - 1:30\text{sa} = 0:29\text{sa}$ roobe. Jechuun wiixata daqiiqaa 29f roobe.

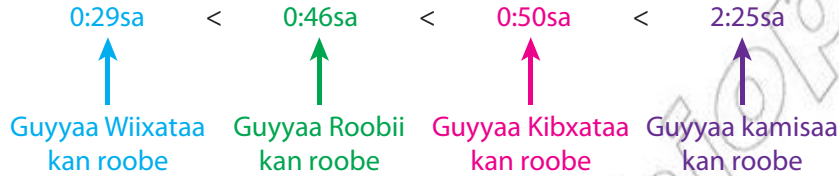
Kibxata:- $7:20\text{sa} - 6:30\text{sa} = 0:50\text{sa}$ roobe. Jechuun Kibxata daqiiqaa 50f roobe.

Roobii:- $9:01\text{sa} - 8:15\text{sa} = 0:46\text{sa}$ roobe. Jechuun Roobii daqiiqaa 46f roobe.

Kamisa :- 9:45sa – 7:20sa = 2:25sa. Jechuun kamisa sa'aatii 2fi daqiiqaa 25f roobe.

Kanaafuu,

- Gaafa kamisaa sa'aatii dheeraa roobe.
- Gaafa wiixataa immoo sa'aatii gabaabaaf roobe.
-

Gilgaala 6.3

- Siddisee, Magartuu fi Boontuuf hojiin kennameefii abbaan dursee fixe akka badhaafamu itti himame.

Haluma kanaan,

- Siddiseen sa'aatii 2:17tti fixxe.
- Magartuun daqiiqaa 135tti fixxe.
- Boontuun daqiiqaa 128 fi sakondii 59tti fixxe.

Kanaafuu,

- kan badhaafamu eenyu? Maaliif?
 - kan duubatti haftee fixxe eenyu? Maaliif?
 - Jara sadan kanatti yeroo fudhate guddaa irraa gara xiqqaatti tartiibaan kaa'i.
- Dorsiisaa, Hawwii , Dammituu, Waaqtolaa fi Tolasaan yeroon itti qo'atan akkaataa armaan gadiitti karoofame.

Maqaa	Yeroo itti qo'atan
Dorsiisaa	Galgala sa'aatii 1:15 – 4: 45
Hawwii	Galgala sa'aatii 2:05 – 6:02
Tolasaa	Galgala sa'aatii 4:10 – 7:12
Dammituu	Galgala sa'aatii 3:25 – 7:01
Waaqtolee	Galgala sa'aatii 3:13 – 6:15

- Yeroo dheeraa kan (tan) qo'atu (ttu) eenyu? Maaliif?
- Yeroo xiqqoo kan (tan) qo'atu (ttu) eenyu? maaliif?

- c** Yeroon qo'annaa isaanii kan walqixa ta'e eenyuufi eenyu? maaliif?
- d** Yeroo jarri shanan kun itti qo'atan xiqqaa irraa gara guddaatti tartiibaan kaa'i.
- 3** Kamtuu caala?
- a** Sakondii 6000 moo daqqiqa 600?
- b** Sakondii 6000 moo sa'aatii 1fi daqqiqa 30?
- c** Daqqiqa 800 moo sa'aatii 13?
- d** Guyyaa 110 moo sa'aatii 2664?
- 4** Kanneen armaan gadii guddaa irraa gara xiqqaatti tartiibessi.
- a** Sakondii 5000, daqqiqa 90 fi sa'aatii 1:35
- b** Daqqiqa 60, sa'aatii 1:05 fi sakondii 3200
- c** Sa'aatii 70, sakondii 262000 fi daqqiqa 4200
- 5** Atileetiin tokko meetira 10,000 fiiguuf daqqiqa 27 fi sakondii 32 itti fudhate. Atileetiidhumti kun dheerina kana fiiguuf guyyaa biraa daqqiqa 26 fi sakondii 45 itti fudhate.
- a** Atileetiin kun ariitiin dabale moo hindabale? Maaliif?
- b** Caalmaan sa'aatii Atileetiin kun guyyaa lachanitti fiige meeqa?

© MOE, FL
Not to be re